

Sygn. akt I USK 79/21

## POSTANOWIENIE

Dnia 19 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania M. G.  
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.  
o zasiłek chorobowy,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń  
Społecznych w dniu 19 lutego 2021 r.,  
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i  
Ubezpieczeń Społecznych w P.  
z dnia 15 listopada 2019 r., sygn. akt VI Ua (...),

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.**

### UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 listopada 2019 r. Sąd Okręgowy w P., na skutek apelacji M. G. od wyroku Sądu Rejonowego w P. z dnia 13 czerwca 2019 r., zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego z dnia 18 lipca 2018 r. stwierdzając, że odwołujący nie jest zobowiązany do zwrotu zasiłku chorobowego za okres od 28 listopada 2014 r. do 18 marca 2015 r. wraz z odsetkami.

Sąd Okręgowy stwierdził, że podstawowym warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi jest brak prawa do świadczenia oraz świadomość tej sytuacji osoby przyjmującej to świadczenie, płynąca ze stosownego pouczenia bądź wynikająca z określonych zachowań osoby pobierającej świadczenie. Na gruncie ubezpieczeń społecznych świadczenie nienależnie

pobrane to zatem nie tylko świadczenie nienależne, czyli obiektywnie wypłacane bez podstawy prawnej, lecz także nienależnie pobrane, a więc pobrane przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania). Zdaniem Sądu Okręgowego M. G. od samego początku nie mógł mieć świadomości ani tym bardziej pewności, że dochodzone przez niego świadczenie jest nienależne. Dwie instancje sądowe (zarówno Sąd Rejonowy w P. jak i Sąd Okręgowy w P.) przyznały mu prawo do świadczenia, a Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. przed rozstrzygnięciem sprawy przed Sądem Najwyższym, wypłacił odwołującemu świadczenie w pełnej wysokości wraz z odsetkami. Ostatecznie, wyrok Sądu Rejonowego w P. z 20 maja 2015 r. został zmieniony po uwzględnieniu skargi kasacyjnej organu rentowego, lecz okoliczności te wystąpiły po wypłacie świadczenia. Przesłankami zaś zwrotu świadczenia w oparciu o art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej jest zaistnienie okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części w dacie pobrania świadczenia przy dodatkowym warunku, że ubezpieczony został pouczone o okolicznościach związanych z brakiem podstaw do jego pobrania. Odwołujący nie został pouczone, że świadczenie będzie podlegać zwrotowi w razie odmiennego orzeczenia Sądu Najwyższego po rozpoznaniu skargi kasacyjnej. Zasiłek chorobowy w chwili wypłaty był świadczeniem należnym. W ocenie Sądu Okręgowego, nie ma również podstaw do żądania zwrotu nienależnie wypłaconego świadczenia na podstawie art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej. M.G. ani nie posłużył się fałszywymi dokumentami, ani nie złożył fałszywych zeznań, ani też świadomie w żaden inny sposób nie wprowadził w błąd organu rentowego. Jego sytuacja ubezpieczeniowa od samego początku nie była jednoznaczna i klarowna i mogła powodować, że ubezpieczony na podstawie otrzymywanych wyroków sądowych mógł być przekonany o tym, że świadczenie rzeczywiście mu się należy. Żadna z przesłanek określonych przez ustawodawcę w art. 84 ust. 2 pkt 1 i pkt 2 ustawy systemowej nie miała zatem w rozpoznawanej sprawie miejsca.

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu prawa materialnego: art. 84 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędne zastosowanie i uznanie, że odwołujący, pomimo braku prawa do zasiłków

chorobowych w okresie od 28 listopada 2014 r. do 18 marca 2015 r., nie jest zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 4 k.p.c. wskazując, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazuje, że Sąd Okręgowy w P. uwzględniając apelację odwołującego zwolnił odwołującego M. G. z obowiązku zwrotu zasiłków chorobowych za okres od 28 listopada 2014 r. do 18 marca 2015 r. zmieniając wyrok Sądu Rejonowego w P., który odwołanie oddalił. Z ustalonego stanu faktycznego w sprawie wynika, że odwołujący nie miał prawa do zasiłków chorobowych za w/w okres, co zostało prawomocnie orzeczone wyrokiem Sądu Okręgowego w P. z 15 grudnia 2017 r., sygn. akt: VI Ua (...) wydanym po uwzględnieniu przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 6 czerwca 2017 r., sygn. akt: I UK (...). Brak prawa odwołującego do zasiłków chorobowych jest w niniejszym postępowaniu bezsporny, a odwołujący od chwili wydania pierwszej decyzji odmawiającej prawa do zasiłku chorobowego po ustaniu zatrudnienia miał świadomość, że zasiłki chorobowe mu nie przysługują, ponieważ każdorazowo organ rentowy odmawiając prawa do zasiłków wskazywał przyczyny wydania decyzji odmownych. Informację dotyczącą żądania przez organ rentowy zwrotu nienależnie pobranych świadczeń odwołujący miał zawartą w treści skargi kasacyjnej wniesionej przez organ rentowy (wniosek o zwrot świadczenia), co świadczy o spełnieniu przesłanek z art. 84 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 300).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w

orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (398<sup>9</sup> § 1 k.p.c.).

Ujęta w art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Spełniające te wymogi naruszenie przepisów prawa powinno mieć postać kwalifikowaną, dostrzegalną bez potrzeby wnikliwej analizy prawnej i zagłębiania się w szczegóły sprawy. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym polegających w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał, względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). W rozpoznawanej sprawie taka sytuacja nie miała miejsca.

Obowiązek zwrotu świadczenia obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, mając świadomość jego nienależności. Dotyczy to zarówno osoby, która została pouczone o okolicznościach dotyczących braku prawa do pobierania świadczenia (art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej), jak i osoby, która uzyskała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenie (art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej). Świadomość nienależności świadczenia może mieć źródło w pouczeniu udzielonym przez organ rentowy, co do okoliczności powodujących konieczność zwrotu świadczenia bądź też może wynikać z zawinionego działania osoby, która spowodowała wypłatę świadczeń (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2018 r., II UK 211/17, LEX nr 2530685). Wprowadzenie wymogu pouczenia łagodzi odpowiedzialność ubezpieczonych względem reguł występujących w prawie cywilnym, gdzie obowiązek zwrotu występuje w przypadku bezpodstawności wzbogacenia. Objawia się to w dwóch aspektach - formalnym, polegającym na tym, że musi dojść do pouczenia i materialnym, który jest równoznaczny z odniesieniem funkcji pouczenia do przeżyć ubezpieczonego, tak aby miał on świadomość nienależności

pobieranego świadczenia. W przypadku rozważania odpowiedzialności ubezpieczonej z art. 84 ust. 2 pkt 1 lub pkt 2 ustawy systemowej niezbędne jest wykazanie braku prawa do świadczenia i świadomości, że zasiłek był nienależny. Obie przesłanki muszą wystąpić już w trakcie pobierania świadczenia, a nie po zaprzestaniu jego wypłaty. Innymi słowy, jeśli w trakcie pobierania świadczenia jest ono „nałężne”, a okoliczności wyłączające prawo do niego, w konsekwencji również wiedza o tym świadczeniobiorcy, wystąpiły *post factum*, to nie ma podstaw do uznania, iż należności wypłacone podlegają zwrotowi na podstawie art. 84 ust. 1 ustawy systemowej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2018 r., I UK 248/17, niepublikowany).

Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie wskazał jakichkolwiek argumentów prawnych, świadczących o tym, dlaczego zarzucane uchybienia mają jego zdaniem kwalifikowany charakter. Tymczasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, że w wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 36/18, LEX nr 2508116; z dnia 29 maja 2018 r., I CSK 42/18, LEX nr 2508120). Wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” winien znaleźć się w uzasadnieniu wniosku (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., III UK 127/17, LEX nr 2496323). O tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona, nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2018 r., II UK 277/17, LEX nr 2490632). Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania sprowadza się do argumentu, że odwołujący nie miał prawa do zasiłków chorobowych, co zostało orzeczone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w P. z 15 grudnia 2017 r., co zresztą nie było kwestionowane w sprawie. Sąd drugiej instancji słusznie jednak wskazał, że brak prawa do świadczenia nie jest samoistną przesłanką uzasadniającą obowiązek jego zwrotu na podstawie art. 84 ust. 2 ustawy systemowej. Skarżący wskazał ponadto, że „odwołujący od chwili wydania pierwszej decyzji odmawiającej prawa do zasiłku chorobowego po ustaniu zatrudnienia miał świadomość, że zasiłki chorobowe mu

nie przysługują”. W rozpoznawanej sprawie tymczasem Sąd Rejonowy w P. zmienił zaskarżone decyzje i przyznał odwołującemu prawo do zasiłku chorobowego, a Sąd Okręgowy w P. oddalił apelację wniesioną przez organ rentowy, w wyniku czego Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. dnia 26 kwietnia 2016 r. wypłacił M. G. zasiłek chorobowy. Dopiero w wyniku ponownego rozpoznania sprawy Sąd Okręgowy w P. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 20 maja 2015 r. i oddalił odwołania. Nadto organ rentowy nie wyjaśnił, dlaczego zawarte w skardze kasacyjnej żądanie organu rentowego zwrotu nienależnie pobranych świadczeń miałyby świadczyć o spełnieniu przesłanek z art. 84 ust. 1 i ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>9</sup> § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.